

نشریه آموزشی - پژوهشی موسسه تحقیقات علوم دامی کشور

فصلنامه تحقیقات کاربردی در علوم دامی

شماره ۲۲، بهار ۱۳۹۶

صص: ۵۹-۶۲

شترداری در اقلیم استان البرز

- فرهاد مشیرغفاری
کارشناس ارشد معاونت بهبود تولیدات دامی سازمان جهاد کشاورزی استان البرز
- سارا شادمهر (نویسنده مسئول)
کارشناس معاونت بهبود تولیدات دامی سازمان جهاد کشاورزی استان البرز

شماره تماس نویسنده مسئول: ۰۹۱۲۲۶۴۰۳۹۵

Email: S.Shadmehr@alborzagri.ir

چکیده:

استان البرز دارای ۲۴۸ نفر شتر یک کوهانه از نژاد کلکوهی با تولید سالانه ۱۵ تن وزن زنده است که بخشی از هزینه‌های زندگی عشایر و نیاز مصرف‌کنندگان را تامین می‌کند. در سال‌های اخیر با وجود کاهش میزان بارندگی و فقر مراتع، شترداری سیر نزولی داشته که نگاهی جدی‌تر به این حیوان را می‌طلبد. از این رو بررسی مشکلاتی هم‌چون کاهش وسعت زیست بوم‌های مناسب و مراتع قشلاقی، نبود ممیزی مجدد مراتع به منظور حمایت از پرورش این نوع دام اجتناب‌ناپذیر است. بنابراین تشخیص مناطق مستعد پرورش شتر و بهبود مدیریت پرورش برای افزایش تولیدات این دام ضروری است.

واژه‌های کلیدی: ساختار خانواده شترداران، مدیریت، مناطق عشایری، وضعیت شترداری

Applied Animal Science Research Journal No 22 pp: 59-62

Camel Keeping in Alborz Province Climate

By: F. Moshir Ghaffari, S. Shadmehr

Corresponding author: S.Shadmehr@alborzagri.ir

Alborz province has 248 head of one humped camels with live production rate of 15 tons annually which suffice the need of users and helps the tribes financially. In recent years, considering the lake of annual rainfall, and poor pastures, camel keeping rate is descending which demands a more serious look to this animal. Considering the mentioned points, problems like reduction of valuable reinglands and winter quarter pastures, as well as lack of re-auditing of pastures is unavoidable need to be analyzed to support the production of this livestock. Therefore, developments in management system have been done to improve produvctivity of this animal and specifying the areas fit for camel breeding are imperative..

Key words: Camel breeding status, Caml family structure, Manegement, Nomadic regions

مقدمه

و غیرمجاز از سفره های آب زیرزمینی، منجر به محدود شدن پرورش برخی از انواع دام شده است (اداره کل هواشناسی استان البرز، ۱۳۹۵). لذا، گرایش به سمت دام‌های سازگار با شرایط کنونی در راستای ایجاد امنیت غذایی جامعه ضروری بوده و الزام توجه ویژه به این نوع تولید وضعیت اجتناب‌ناپذیر مذکور را تکلیف می‌کند. بنابراین بررسی، شناسایی، انجام اقدامات هماهنگ و سریع با عنایت به محدودیت فرصت باقیمانده، برای حمایت و گسترش شترداری استان بایستی در اولویت قرار گیرد. هدف از مطالعه حاضر بررسی وضعیت شترداری، مشکلات موجود و ارائه راهکار برای بهبود و توسعه صنعت شترداری در استان البرز است.

استان البرز با مساحت ۵۸۳۳ کیلومترمربع (۰/۳ درصد وسعت کشور) با جمعیتی بالغ بر ۲/۶۴ میلیون نفر، منطقه‌ای مستعد و مناسب از لحاظ جغرافیایی و اقلیمی برای پرورش انواع دام و طیور است (اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان البرز ۱۳۹۵). مناطق جنوبی استان البرز که در امتداد مناطق قشلاقی استان‌های تهران و قزوین واقع شده، محل استقرار و بهره‌برداری گله‌داران (گوسفنداران و شترداران) برای تعلیف دام‌ها در فصول مختلف سال است. به دلیل کاهش بارندگی از میزان بارش ۳۶۱/۶ تا ۴۰۷/۳ میلی‌متر در سال‌های زراعی بین ۸۹ تا ۹۱ به میزان ۲۱۸/۹ میلی‌متر طی سال‌های ۹۳ و ۹۴ و در نتیجه بروز خشک‌سالی، گسترش بی‌رویه شهر، وضعیت اقتصادی نامطلوب، استفاده بی‌رویه

مواد و روش‌ها

بررسی کانون‌ها و سامانه‌های قشلاقی

استان البرز دارای چهار کانون قشلاق محملو، گلدره، اسماعیل‌آباد شورقلعه و دایله نمکی و هم‌چنین شش سامانه جزیره، جمالی، کلوند، کوچان، عرب باقری و ساکن می‌باشد.

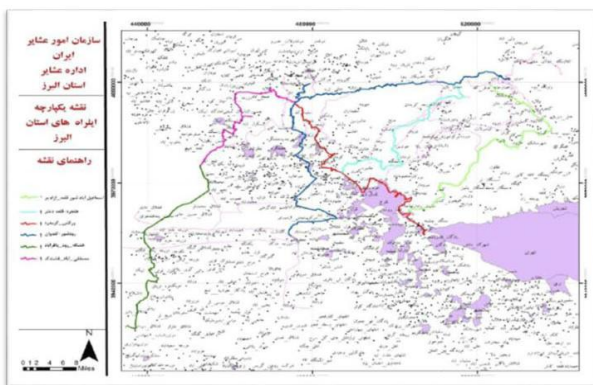
وسعت مراتع قشلاقی کانون‌ها و سامانه‌های مذکور حدود ۱۸۰۰ هکتار بوده که به‌همراه مسیرهای کوچ و راه‌های مواصلاتی جانمایی شده است (نقشه ۱ و ۲).

طی دو دهه‌ی اخیر متناسب با نیاز و شرایط مناطق مختلف، پروژه‌های عمرانی عشایری شامل حفر چاه و نصب پروانه بادی، احداث و نگاهداری راه‌های عشایری، برق‌رسانی، آب‌رسانی، حمام،

سرویس بهداشتی و پروژه‌های ترویجی از جمله اقدامات اجرایی بوده است.

وضعیت عشایر نگه‌دارنده شتر

تعداد ۸۶۰ خانوار عشایری با در اختیار داشتن ۳۲۱ هزار راس دام، به عنوان گله‌داران عمده نژادهای اصیل و بومی دام سبک و شتر قلمداد می‌شوند که از این جمعیت دامدار تعداد ۳۹ خانوار در مناطق گلدره و حسین‌خانلی (جدول ۲) مستقر و به پرورش شتر مشغول هستند (امور عشایر سازمان جهاد کشاورزی استان البرز، ۱۳۹۵).

نقشه ۲- نقشه یک پارچه ایل راه‌های استان البرز

نقشه ۱ - مسیرهای عشایری استان البرز

جدول ۲ - وضعیت عشایر مناطق گلدره و حسین‌خانلی

منطقه عشایری	تعداد خانوار	جمعیت	تعداد بهره بردار	تعداد شتر (نفر)	تعداد پروانه (واحد دامی)
گلدره	۲۱	۹۰	۹	۷۸	۱۶۰
حسین‌خانلی	۱۸	۷۳	۲	۱۷۰	۶۱۷
جمع	۳۹	۱۶۳	۱۱	۲۴۸	۷۷۷

موارد بهداشتی از قبیل سم‌پاشی جایگاه، ضدعفونی و سایر رسیدگی‌ها توسط شتردار صورت می‌پذیرد. با توجه به شرایط اقلیمی و بهداشتی میزان تلفات سالانه حدود ۳ درصد و تلفات جاده‌ای گزارش نشده است (اداره امور عشایر سازمان جهاد کشاورزی استان البرز، ۱۳۹۵).

شترهای موجود در دو منطقه فوق (غالباً از نژاد کلکوهی) حدود ۲۲۰ نفر داشتی و ۲۸ نفر پروراری هستند. ترکیب گله شترهای داشتی شامل ۱۳۲ نفر اروانه با وزن ۴۰۰ تا ۶۰۰ کیلوگرم، ۴۴ نفر دیلاق و ۴۴ نفر لوک با وزن ۷۰۰ تا ۸۵۰ کیلوگرم است. به دلیل آزاد بودن شترها، واکسیناسیون عمدتاً انجام نمی‌گیرد ولی سایر

پر واضح است که فقدان برنامه‌ریزی مناسب و یک سونگری در دستگاه‌های متولی، سیر قهقراپی این نوع دام استان را به دنبال داشته و چنانچه اقدامات بهموقع صورت نگیرد، دیری نخواهد پایید که پرورش شتر در استان البرز نیز با چالش مواجه خواهد شد.

در گام نخست تجدید ممیزی مراتع و شناسایی بهره‌برداران واقعی و صدور پروانه‌های چرا متناسب با جمعیت دامی و پوشش گیاهی مراتع، الزامی است. چنانچه شیوه‌ی صدور پروانه‌ها بر مبنای واگذاری مرتع در قالب طرح‌های مرتع‌داری بلندمدت با پیش‌بینی اقدامات بهره‌بردار جهت اصلاح و احیاء مراتع (بوته‌کاری، کوپه‌کاری، بذورپاشی و ...) صورت گیرد و زمینه ایجاد و توسعه گردش‌گری با اعطای تسهیلات به عشایر و تشکل‌های مرتبط مهیا گردد، در کنار تقویت و ترویج صنایع دستی و صنایع تبدیلی، طبیعتاً ارتقاء سطح درآمد دامداران سنتی را به دنبال داشته و منجر به تقویت و گسترش شترداری در منطقه خواهد شد. بدیهی است توجه ویژه و اقدامات اساسی در راستای حفظ و حراست از نژادهای اصیل شتر، وظیفه‌ای ملی دستگاه‌های متولی برای حفظ ثروت ژنتیکی است. با وجود پیشرفت‌های قابل ملاحظه در مدیریت و صنایع فرآورده‌های لبنی و ماشین‌آلات شیردوشی، توسعه تولید به توجه در پرورش نیمه صنعتی شترهای شیری دور از انتظار نیست. لذا تحقیقات علمی و پایه‌ای برای بهینه‌سازی تولیدات به مطالعات در سطوح بالاتری نیازمند است. شایان ذکر است در صورت اعمال مدیریت صحیح (اصلاح نژاد، بهداشت، تغذیه) قابلیت افزایش تولیدات شتر به مراتب بالاتر خواهد بود.

منابع

- بی‌نام. (۱۳۹۵). اداره امور عشایر. سازمان جهاد کشاورزی استان البرز. <http://alborzagri.ir>
- بی‌نام. (۱۳۹۵). اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان البرز. وزارت امور اقتصادی و دارایی کشور. <http://www.mefa.ir/portal>
- بی‌نام. (۱۳۹۵). داره کل هواشناسی استان البرز. پورتال سازمان هواشناسی کشور. <http://www.irimo.ir/far/wd/>

قیمت هر راس شتر بالغ حدود ۸۰ میلیون ریال است، سالانه بالغ بر ۱۵ تن وزن زنده حاصل از فروش شترهای پرواری با قیمت تقریبی کیلویی ۱۲۰ هزار ریال می‌باشد و روزانه حدود ۴ کیلوگرم شیر تولیدی از شترهای داشتی با میانگین قیمت هر لیتر ۲۰۰ هزار ریال، درآمد حاصل از پرورش شتر برای دامداران این استان می‌باشد. در حال حاضر دوره پروار شتر معمولاً با وزن حدود ۲۷۰ کیلوگرم در مراتع فقیر استان و با روش سنتی آغاز و پس از ۸ ماه با وزن تقریبی ۴۵۰ کیلوگرم (وزن لاشه حدود ۲۱۰ کیلوگرم) به فروش می‌رسد (اداره امور عشایر سازمان جهاد کشاورزی استان البرز، ۱۳۹۵).

بحث و نتیجه‌گیری

از یک سو افزایش جمعیت و گسترش محدوده‌های شهری، احداث بزرگ‌راه‌ها و جاده‌های اصلی و فرعی، کانال‌ها و زهکش‌ها، منجر به کاهش وسعت زیست بوم‌ها و مراتع قشلاقی و از سوی دیگر شوری خاک، فقر مراتع، قرق طولانی مدت، عدم ممیزی مجدد مراتع و فقدان تعیین تکلیف صاحبان پروانه‌های چرای بدون دام، از جمله موانع محدودکننده‌ی روزافزون و عوامل اصلی برای عدم استقبال و در شرف از دست رفتن انگیزه شترداران مجرب این استان به‌شمار می‌رود. به‌علاوه این استان نوپا با موارد و چالش‌های مختلفی روبرو است. نرخ بیکاری استان ۱۰/۷ درصد در سال ۹۲، ۱۱/۷ درصد در سال ۹۳ و ۱۲/۴ درصد در سال ۹۴ گزارش شده است. پایش محیط کسب و کار نمایان‌گر رتبه ۲۵ استان در میان استان‌های کشور در سال ۹۳ است. نرخ بالای بیمه اجباری نیروی انسانی، مشکل دریافت تسهیلات از بانک‌ها ضعف بازار سرمایه در تامین مالی تولید و نرخ بالای تامین سرمایه از بازار غیررسمی، نامساعدترین مؤلفه‌های تولید استان است. در بخش‌های جنوبی استان بارش کم و دمای زیاد آب و هوای نیمه‌بیابانی ایجاد کرده و در نواحی جنوب‌غربی استان (جنوب نظرآباد و اشتهاورد) بر میزان خشکی افزوده شده به طوری که به شرایط بیابانی نزدیک می‌شود و حتی در برخی مناطق زمین به حالت کویری در می‌آید